



Meer is nodig, meer is mogelijk

een zeker pensioen

veilige banken

eerlijke fiscaliteit

een sterke gezondheidszorg

duurzame energie

meer sociale gelijkheid

kwaliteitsvol werk

Mensen zijn bezorgd. Over hun pensioen, hun job, hun spaargeld, hun energiefactuur. Over de zorg die ze nodig hebben, of zullen nodig hebben. En over ongelijke behandeling, in welke situatie dan ook. Die zorgen zijn terecht. Temeer omdat de federale regering weinig tot niets onderneemt. Ze staat erbij en kijkt ernaar. Maar nietsdoen is achteruitgaan, vinden wij.

De overheid kan meer doen. Zij kan het belang van mensen opnieuw centraal stellen, in plaats van de winst. De vrije markt heeft gefaald, en de federale regering wil niet lukken. Dat kunnen we niet aanvaarden.

We hebben visie nodig. Een toekomstvisie die de problemen van vandaag en morgen oplost. Met visie kunnen we de blokkeringen in onze samenleving opheffen.

Samen werken we aan onze toekomst. We roepen iedereen op om mee te denken. Want wat we nu beslissen, bepaalt de toekomst van ons allemaal.

Deze ontwerp tekst werd goedgekeurd door het **sp.a**-partijbureau op 8 februari. Via regionale voorrondes in het voorjaar kan iedereen mee discussiëren. We nodigen ook iedereen uit op de Visie 2010-website (in opbouw).

Vanaf september kunnen de **sp.a**-leden via hun afdelingen amendementen indienen. En op 16 en 17 oktober is iedereen welkom op het Visie 2010-congres, en beslissen de **sp.a**-leden over de definitieve tekst.

Sterke sociale bescherming

1. Algemeen kader

1.1. Situatieschets

De pensioenuitgaven bedragen momenteel 9,1 procent van het Bruto Binnenlands Product. Verwacht wordt dat die uitgaven stelselmatig zullen stijgen, naar 10,3 procent in 2014, tot meer dan 14 procent in 2060. Een verwachte toename van het pensioenbudget van meer dan 5 procentpunt.

De vergrijzing van de Belgische bevolking is hier uiteraard niet vreemd aan: de Studiecommissie voor de Vergrijzing gaat uit van een vruchtbaarheidsgraad die stabiel, maar onder de vervangingsratio van 2,1 kinderen per vrouw, blijft, en van een toenemende levensverwachting bij geboorte. Bij vrouwen van 83 naar 91 jaar, en bij mannen van 77 naar 89 jaar in 2060. Bemerkt overigens dat als de recente trend zich doorzet, de gezonde levensverwachting ook nog substantieel zal toenemen. Bovendien zal zowel de verhoging van de gemiddelde leeftijd van uitstap uit de arbeidsmarkt, als de toename van de werkgelegenheidsgraad van ouderen, niet beletten dat de verhouding tussen het aantal 65-plussers en de actieven (15 tot 64 jaar) tot in 2060 sterk toeneemt: van 25 naar 50 procent.

Echter, belangrijker dan de hoogte en evolutie van de budgetten, is wat onze pensioenen presteren in termen van armoedebestrijding en inkomensverzekering, en hoe dat zal evolueren.

In België loopt 15 procent van de bevolking een armoederisico, bij ouderen loopt dit op tot zowat 25 procent, wat beduidend hoger is dan in onze buurlanden. Dit hogere risico vertaalt zich echter niet in diepere armoede dan bij jongere generaties: de afstand van hun inkomen tot de armoededrempel is relatief beperkt, wat wijst op de grote herverdeling binnen het Belgische pensioensysteem.

De prognoses met betrekking tot het armoederisico zijn echter behoorlijk gunstig: het armoederisico van de gepensioneerden zou tegen 2030 dalen tot het niveau van werknemers (rond de 5 procent) en dan stabiliseren. Er zijn twee factoren die deze gunstige verwachtingen verklaren. Ten eerste de doorgedreven gerichte inspanningen ter verhoging van bijvoorbeeld de pensioenminima en de Inkomensgarantie voor Ouderen

(IGO), en ten tweede de toegenomen arbeidsparticipatie van de vrouwen, die resulteert in langere loopbanen en hogere pensioenen.

Daarnaast blijken de Belgische pensioenen relatief slecht te scoren in termen van inkomensverzekering. De FOD Sociale Zekerheid berekende netto vervangingsinkomens voor lage, gemiddelde en hoge inkomens, en dit zowel met, als zonder aanvullend pensioen. Daaruit blijkt dat voor een gemiddelde verdiener met een volledige loopbaan de netto vervangingsratio¹ inclusief aanvullend pensioen 69,5, en exclusief 63,7 procent bedraagt. Voor lage lonen zijn die ratio's vergelijkbaar, respectievelijk 69,7 en 63,9 procent, voor hoge lonen daarentegen zijn de ratio's significant lager: 53,9 inclusief, en 47,6 exclusief aanvullend pensioen.

Bovendien zijn de prognoses hier een stuk pessimistischer, zeker voor diegenen die geen toegang hebben tot een aanvullende pensioenregeling: op de laagste inkomens na gaan alle netto vervangingsratio's er de komende 40 jaar op achteruit, tot 37,1 procent voor de hogere inkomens. Met een aanvullend pensioen stijgen de netto vervangingsratio's voor zowel de gemiddelde als de lage inkomenscategorieën, respectievelijk tot 72,8 en 82,4 procent. Voor de hogere inkomenscategorie daalt ook met het aanvullend pensioen de vervangingsratio, tot 47,1 procent.

Voorts valt op dat de pensioenopbouw in de tweede pijler² heel erg positief samenhangt met pensioenrechten in de eerste pijler (en dus samenhangt met inkomen en loopbaanlengte): hoe hoger het wettelijk pensioen, hoe hoger de rechten in de tweede pijler. Deze bevinding ligt echter volkomen in lijn met de doelstelling van de tweede pijler: een aanvulling op de eerste pijler bieden voor diegenen die geconfronteerd worden met het loonplafond.

Een belangrijke noot hierbij is dan ook dat momenteel lang niet iedere werknemer toegang heeft tot een aanvullende pensioenregeling. In de mate dat daar een zicht op is, wat overigens heel erg beperkt is, heeft ergens tussen de 40 en de 60 procent³ van de werknemers een aanvullende pensioenregeling.

Samenvattend blijkt dat indien de recente inspanningen voor de laagste pensioenen/uitkeringen voortgezet worden, het armoederisico bij ouderen de komende jaren substantieel zal dalen. Anderzijds blijkt ook dat het pensioenstelsel in haar huidige vorm, en zeker de 1ste pijler, voor de hogere inkomens steeds minder aantrekkelijk wordt:

¹ De verhouding tussen het bedrag van de uitkering en het laatst verdiende inkomen (netto).

² Aanvullend pensioen opgebouwd via de werkgever.

³ De 40 procent komt van de laatste grondige raming, in 2004, de 60 procent is het resultaat van ramingen op basis van een combinatie van versnipperd cijfermateriaal en extrapolaties.

zonder aanvullende regeling zouden de hogere inkomenscategorieën terugvallen op netto vervangingsratio's van rond de 37 procent.

1.2. Onze strijdpunten

Het zijn deze vaststellingen die het hervormingsvoorstel drijven:

- we herstellen het vertrouwen van de jongeren in hun pensioen door de link tussen bijdrage en pensioen heel duidelijk te maken;
- we brengen zo spoedig mogelijk het resterende kwart van de ouderen boven de armoedegrens;
- we nemen de manifeste ongelijkheid binnen de huidige tweede pijler weg: het mag niet langer mogelijk zijn dat mensen met een vergelijkbaar inkomen geen gelijke toegang hebben tot een aanvullende regeling;
- we herstellen het vertrouwen van de hogere inkomens in het wettelijke stelsel door te garanderen dat ook binnen dat stelsel iedere gewerkte dag rendeert, en dus extra pensioen opbrengt in verhouding tot de eigen bijdrage.

1.3. Het contract met de overheid

Het pensioenstelsel hervormen in de huidige context, met de nakende pensionering van de babyboomgeneratie en de naweeën van de financiële crisis, houdt gevaren in. De langetermijn doelstelling van de hervorming kan verzwakt worden met, of zelfs doorkruist worden door, de op korte termijn noodzakelijke sanering van de overheidsfinanciën en financiering van de pensionering van de babyboomgeneratie.

Het moet echter duidelijk zijn dat zowel voor de huidige gepensioneerden als voor diegenen die binnen afzienbare tijd met pensioen gaan, gegarandeerd wordt dat de overheid haar beloftes zal honoreren: dat de opgebouwde rechten verworven zijn en dat waar nodig de inspanningen verhoogd zullen worden. Via de aangehouden verankering van de welvaarts koppeling voorkomen we een uitholling van de koopkracht van de gepensioneerden, en we streven ernaar op korte termijn via de IGO de armste gepensioneerden tot boven de armoedegrens te brengen.

Echter, hoe het pensioenstelsel ook hervormd wordt, er zal altijd een oplossing moeten gevonden worden voor de financiering van de pensioenen op korte en middellange termijn, met name voor de kost van de pensionering van de babyboomgeneratie. Als de overheid haar beloftes wil honoreren, dan zullen daar op korte en middellange termijn extra budgetten moeten voor voorzien worden.

Dit is voor **sp.a** echter een kwestie van willen, niet van kunnen.

Een strikte budgettaire orthodoxie is een absolute noodzaak, maar zal naar alle waarschijnlijkheid niet volstaan. Mogelijke instrumenten voor bijkomende financiering

worden uitgewerkt in de Visienota's Fiscaliteit en Werk. Alleszins, een verhoging van de pensioenleeftijd is voor ons niet aan de orde vooraleer de effectieve uittredeleeftijd de pensioenleeftijd bereikt heeft, of sterk benadert.

2. Analyse kader

2.1. Doelstellingen

De centrale doelstellingen zijn even eenvoudig als ambitieus. Vooreerst moet het pensioenstelsel ieder individu behoeden voor een berooide en behoeftige oude dag. Daarnaast hoort een pensioenstelsel ook ieder individu in staat te stellen om op een efficiënte en zekere manier zijn consumptiepad over de tijd te optimaliseren, en dus zijn levensstandaard na pensionering te verzekeren. Het lijkt minder evident, maar deze doelstelling is even behartigenswaardig. Immers, we weten dat het bijzonder complex en duur is om individueel voldoende koopkracht over te dragen van de beroepsactieve naar de inactieve levensfase, en dat de overheid hierbij significant efficiëntieverhogend kan optreden. Bovendien weten we dat enkel de overheid die rol kan, en dus moet, vervullen: ten eerste kan alleen de overheid de noodzakelijke voorwaarde voor de meest efficiënte verzekering – dat ook de laagste risico's participeren – garanderen. Daarnaast is de overheid ook de meest geloofwaardige speler die zich hiervoor kan engageren binnen de hiervoor noodzakelijke tijdshorizon. De overheid kan namelijk beschouwd worden als een 'eeuwig levende' entiteit die niet noodzakelijk aan productiviteit moet inboeten.

Aanvullend, en mede ter realisatie van de centrale doelstellingen, moet een pensioenstelsel ook herverdelen, en de arbeidsparticipatie van ouderen (50-plussers) bevorderen. Eenieder een welvaartsvast pensioen garanderen kan niet zonder herverdeling. Maar herverdeling is ook een doel op zich, al was het maar intergenerationeel: een pensioenstelsel is een van de meest doeltreffende instrumenten om welvaart tussen generaties te herverdelen. Het waarborgen van geloofwaardig engagement tussen generaties is overigens een troef van een repartitiestelsel. De oudere generatie heeft immers alle baat bij een productieve jongere generatie. Ook het belang van de activering en het aan het werk houden van 50-plussers is tweeledig: enerzijds is het een essentieel instrument in de creatie van voldoende te verdelen output, anderzijds draagt tewerkstelling van oudere werknemers bij tot het terugdringen van ongelijkheid, ook bij gepensioneerden, en laat het toe om de solidariteit over meer schouders te spreiden.

2.2. Bedreigingen

Het voornaamste gevaar van het uitblijven van een structurele hervorming schuilt dan ook in de tanende legitimiteit van het publieke stelsel, voornamelijk bij de hoge inkomens. Onder toenemende budgettaire druk verwatert de link tussen bijdrage en uitkering

stelselmatig, waardoor hoe langer hoe meer mensen (al dan niet terecht) vinden dat ze meer bijdragen dan ze zullen terugkrijgen. Bijgevolg raken mensen gewonnen voor een individualisering van het wettelijke pensioenstelsel door aanvullende pensioenen via de zogenaamde tweede en derde pijler. Zoals hoger aangetoond legt deze evolutie een zware hypotheek op de realisatie van onze doelstellingen. Bijgevolg moet een structurele hervorming niet alleen de eerste doelstelling (het uitroeien van armoede onder ouderen) helpen te realiseren, maar zeker ook de legitimiteit van het publieke stelsel (onze huidige eerste pijler) herstellen.

2.3. Objectief van de hervorming

De in paragraaf 4 voorgestelde hervormingen berusten in belangrijke mate op de veronderstelling dat de 'pensioen crisis' ook ingegeven is door hoe mensen het huidige stelsel ervaren, en dus mede voortkomt uit wijzigende maatschappelijke voorkeuren. De hervormingen beogen bijgevolg zowel een meer doeltreffend (armoede) als een meer gedragen (link bijdrage-uitkering) pensioenstelsel dan het huidige. Dit laatste willen we bereiken door een doorgedreven uitbouw van een geïndividualiseerde pensioencomponent, maar dan binnen het wettelijk stelsel. Meer bepaald: we behouden de aantrekkelijk kenmerken van de huidige tweede pijler (de sterkere link tussen bijdrage en uitkering en de hogere transparantie) en vermijden de nadelige (de ongelijke toegang ertoe, het gebrek aan solidariteit, en de hoge individuele risico's).

3. Inrichting van een geïndividualiseerde pensioencomponent

Ultiem rijst de vraag wat de meest zinnige manier is om de deugden van een individualisering van een deel van de pensioenopbouw optimaal in het wettelijke stelsel te verankeren: via de geprivatiseerde kapitalisatie⁴ zoals we die nu kennen in de tweede en derde pijler; via een publieke kapitalisatie; of via een bij repartitie gefinancierde, maar geïndividualiseerde pensioenopbouw. De vraag is met andere woorden tweeledig: organiseer je die geïndividualiseerde pensioenopbouw best via kapitalisatie dan wel bij repartitie, en doe je dit beter privaat of publiek.

Met het doel dat de tweede pijler vanuit publiek perspectief dient voor ogen, namelijk de link tussen uitkering en bijdrage versterken, is het onzinnig om die tweede pijler via geprivatiseerde kapitalisatie te organiseren. Het is niet te verantwoorden dat de overheid, die de publieke middelen als goede huisvader beheert, risico's binnen het wettelijke pensioenstelsel haalt die ze ultiem zelf zal moeten (en willen) dekken. De financiële crisis

⁴ Kapitalisatie: de opbouw van een eigen pensioenkapitaal, in tegenstelling tot repartitie, waarbij met de bijdragen van de actieve generatie de pensioenen van de huidige generatie gepensioneerden gefinancierd worden.

toont aan dat geprivatiseerde kapitalisatie allerm minst absolute zekerheid biedt, en dat het finaal de overheid is die garant staat voor de engagementen die bankverzekeraars aangingen. Bovendien zijn er goede redenen om het individu – als consument van een pensioeninstrument – niet aan zijn lot over te laten op de privé verzekeringsmarkt, wanneer hij zijn pensioenplan optimaliseert. Al was het maar omdat die privé verzekeringsmarkt een intrinsiek gebrek aan volledige informatie herbergt. En omdat het individu onvoldoende onderlegd is om een passende keuze te maken uit het bestaande aanbod aan verzekeringsproducten.

De afweging tussen repartitie en publieke kapitalisatie is minder pertinent, doch allerm minst irrelevant. Het meest pertinente argument voor kapitalisatie in de geïndividualiseerde pensioenopbouw is de spreiding van risico's: door het pensioenstelsel deels bij repartitie en deels via kapitalisatie te financieren kunnen de deugden van beide mechanismen in het stelsel geïntegreerd worden. Dit argument dient afgewogen te worden tegen de volgende substantiële voordelen van repartitie: de grote intergenerationele herverdelingsmogelijkheden, de inflatievastheid, het ontbreken van elk beleggingsrisico en het intrinsieke intergenerationele bindmiddel dat repartitie in zich draagt. Bovendien is het vanuit overheidsstandpunt niet onlogisch om lopende uitgaven (huidige pensioenen) te financieren met lopende inkomsten (bijdragen en belastingen). Voor de overheid zijn pensioenen immers niet meer dan wat bijvoorbeeld levensmiddelen zijn voor een gezin: een te voorziene en met lopende inkomsten financierbare kost (met dien verstande dat er in principe aan de lopende inkomsten van de overheid geen einde komt).

Bij wijze van geëxpliciteerd engagement ten aanzien van het wettelijke stelsel worden de middelen van deze geïndividualiseerde component van het pensioen door de sociale partners beheerd binnen het Globaal Beheer van de Sociale Zekerheid.

Zowel voor de volledige financiering van het stelsel – dus met inbegrip van de individuele bijdragegerelateerde component – door repartitie, als voor de kapitalisatie van die geïndividualiseerde bijdragen in een afgeschermd publiek fonds, zijn er vertrouwenwekkende en sociale argumenten. En omdat vertrouwen in het pensioenstelsel zo belangrijk is maken we van de manier waarop we onze hervorming doorvoeren het onderwerp van een debat dat we aangaan, met onze achterban, en ook, in het bijzonder, met de jongeren, voor wie een pensioenhervorming van kapitaal belang is.

4. Een voorstel tot hervorming van het pensioenstelsel

4.1. In grote lijnen

Ultiem, dus ten laatste wanneer de pensionering van de babyboomgeneratie verwerkt is, willen we evolueren naar een publiek en bij repartitie, dan wel publieke kapitalisatie, gefinancierd pensioenstelsel met twee aan elkaar gekoppelde componenten: een gewaarborgd bedrag waar niemand buiten valt en daarnaast een publieke inkomensverzekering op basis van individueel bijeen gespaarde bijdragen (enigszins vergelijkbaar met de huidige tweede pijler). Het doel is voornamelijk de transparantie en de legitimiteit, en zo de houdbaarheid, van het pensioenstelsel te verhogen.

Het recht op een toereikend wettelijk Gewaarborgd Pensioen (GP) dient losgekoppeld te worden van de arbeidsproductiviteit van het individu. Immers, het verlies aan productiviteit is universeel, en bovendien heeft een beschaafde overheid geen geloofwaardige en tijdsconsistente represaillemaatregelen om de verzekering tegen dat verlies afhankelijk te maken van individuele verdienste. Het is dan ook efficiënter om die publieke rol te ontdoen van zoveel mogelijk (administratieve) kosten en controles, en arbeidsmarkt- en spaarincentieven via andere kanalen (arbeidsmarktbeleid, inkomstenbelastingen, etc.) te sturen. Bovendien biedt de financiering van het GP uit algemene middelen als voordeel dat de inkomstenbasis een pak groter is, wat meer ruimte geeft om solidariteit in te bouwen (consumptie/inkomen/vermogen).

Dit GP wordt aangevuld met een geïndividualiseerde regeling, een zogenaamd Opgebouwd Pensioen (OP). Dit geïndividualiseerde deel houdt een vorm van fictieve of 'notionele' kapitalisatie in: het individu belegt als het ware een percentage van zijn inkomen bij de overheid, waarbij de opbrengst van die belegging jaarlijks door de gemeenschap (al dan niet via paritair overleg) bepaald en gegarandeerd wordt. Dit laat toe het stelsel op lange termijn financieel stabiel te houden. Want dat rendement kan aangepast worden in functie van bijvoorbeeld economische groei, maar ook van de evolutie van de levensverwachting.

Om dit OP optimaal te laten renderen is het noodzakelijk dat het individu permanent en correct geïnformeerd⁵ is over zijn opgebouwde pensioenrechten, en ook een idee heeft van de rechten die hij nog kan opbouwen. Enkel zo kan ieder weloverwogen loopbaankeuzes maken en de langetermijn invloed van die keuzes correct inschatten. De huidige technologie laat dit toe, ook dit is dus een kwestie van willen.

⁵ De huidige tweede pijler slaagt hier momenteel allerminst in.

4.2. Concrete invulling⁶

We ambiëren een toereikend GP (gelijk aan de armoederisicogrens) voor iedereen die hier rechtmatig verblijft.⁷ Een overlevingspensioen⁸ zou in dit stelsel niet meer noodzakelijk mogen zijn, temeer ook doordat vrouwen geleidelijk aan (dankzij hun toenemende participatie op de arbeidsmarkt) minder kwetsbaar worden. Aangezien iedereen een GP ontvangt is het ook gerechtvaardigd dat iedereen er toe bijdraagt: het GP wordt gefinancierd uit algemene middelen (wat als voordeel biedt dat de belastbare basis groter is).

De hoogte van dit GP moet gericht zijn op een menswaardig bestaansrecht, zonder dat daarbij de woningkost in rekening genomen wordt. Het recht op menswaardig wonen is immers niet gerelateerd aan het verlies aan productiviteit dat ouderdom met zich meebrengt, het is een universeel recht dat dus buiten het pensioenstelsel gegarandeerd moet worden.

Ter bevordering/herwaardering van de legitimiteit van het publieke stelsel wordt die GP-regeling aangevuld met een OP, waarbij de opbrengst jaarlijks verankerd wordt. De opbrengstvoet kan analoog aan de welvaartsenveloppe uitgewerkt en wettelijk bepaald worden,⁹ en kan zo nodig deel uitmaken van het loonoverleg. Dit OP laat solidariteit toe, zorg ervoor dragend dat de monotone relatie tussen bijdrage en uitkering gegarandeerd blijft: iedere gewerkte dag levert extra pensioen op. Zo kan bijvoorbeeld ingebouwd worden dat de 10 procent hoogste pensioenen in toenemende mate solidair zijn met de 90 procent laagste. In beide pensioencomponenten is solidariteit rechtvaardig, en verantwoord: binnen het OP is het een vergoeding voor de administratieve kosten en de

⁶ Bemerkt nogmaals dat, hoewel we hier een concrete invulling beogen, het voorstel een langetermijn doelstelling is, en dat met andere woorden overgangsmaatregelen zullen moeten voorzien worden.

⁷ Als migratie al een probleem zou zijn, dan moet dat via het migratiebeleid geregeld worden, niet via het pensioenstelsel.

⁸ Hierbij hebben we het niet over het overlevingspensioen voor jonge weduwen, dit moet buiten het pensioenstelsel geregeld worden.

⁹ Met de OP als 'top-up' bij het GP, dient er zorg voor gedragen te worden dat de verblijftoets in het GP de opgebouwde rechten in het OP niet teniet doet. Dit kan vrij eenvoudig geregeld worden, bijvoorbeeld door elke gewerkte dag, waarvan de opbrengst het basisbedrag plus een toenemende top-up bedraagt, de opbrengst in de basisregeling te laten vervangen. Merk op dat in deze formulering de eerste laag (het GP) als een basisinkomen fungeert voor wie te weinig of niet verdiend heeft, en als een subsidie uit de primaire middelen voor wie wel pensioenrechten opbouwde (het GP maakt immers al de eerste armoederisicolaag uit op weg naar de pensioendoelstelling). Dat is echter een hypothese die niet neutraal is: immers, de inleg die nodig is in de tweede laag verandert aanzienlijk als de eerste laag enkel een 'opvulling' is voor de periodes zonder activiteit, en niet als een basislaag voor de algemene pensioenopbouw. Die aanpak is wenselijk indien men de eerste laag niet meeneembaar wil maken in het buitenland (zoals nu het geval is met de IGO).

lagere risico's die de publieke regeling biedt ten opzichte van een individuele regeling; de bijdrage voor het GP is dan een bijdrage voor de verzekering tegen de negatieve invloed van (langere) periodes van verminderde productiviteit op het pensioeninkomen. Na de volledige transitie naar het nieuwe stelsel garandeert het wettelijke pensioen, GP plus OP, dan een pensioen met een vervangingsratio van 75 procent, waarbij we uitgaan van een volledige loopbaan van 45 jaar met een uitbetaling ten laatste vanaf de leeftijd van 65 jaar.

Het is van belang dat voor de uiteindelijke berekening van het pensioen de bijdragen van de hele loopbaan meetellen, eventueel met enkele uitzonderingen om zo het gewicht van de grootste tegenslagen te minimaliseren. De reden hiervoor is dat een berekening van de pensioenrechten op basis van de laatste vijf loopbaanjaren of het laatste loopbaanjaar vanuit maatschappelijk oogpunt onwenselijke incentieven creëert.¹⁰ Omdat we de volledige inkanteling van het stelsel gefaseerd doorvoeren zal de berekeningsbasis voor diegenen die de komende tien jaar op pensioen gaan niet wijzigen.

4.3. Een aanzet tot transitie

De aanzet van een transitie kan gegeven worden door nu voor iedere werknemer een geïndividualiseerd pensioenplan bij de overheid mogelijk te maken, en bij iedere arbeidsmarkt toetreders te verplichten: alles wat daarin gestort wordt, levert extra pensioen op. Sectoren en werkgevers die nu al tweede pijlerplannen aanbieden, dragen bij tot het publieke plan ten belope van het bijdragepercentage in dat plan en bouwen voor het overige verder in de bestaande plannen, zonder dat er iets wijzigt aan de tot nu opgebouwde rechten. Geleidelijk aan worden de momenteel opgebouwde rechten in het huidige wettelijke pensioen omgezet in rechten binnen het nieuwe OP.

De zelfstandigen kunnen perfect geïntegreerd worden in deze benadering. Dit veronderstelt wel een voorafgaand grondig debat over de definitie en de feitelijke vaststelling van de bijdragebasis. Indien fiscale constructies er toe leiden dat zelfstandigen zich onttrekken aan de solidariteit, bijvoorbeeld door een laag bijdrageplichtig inkomen te creëren, dan moet dit in eerste instantie op fiscaal vlak aangepakt worden, niet op het vlak van de pensioenregeling.

Ten slotte is er een gegronde pleidooi mogelijk voor een verhoging van de sociale bijdragen in het nieuwe stelsel. Ten eerste rechtvaardigen de in de loop der jaren fel gestegen verwachtingen van de gepensioneerden een hogere bijdrage. Ten tweede is een verhoging van de bijdrage geheel conform de filosofie van een pensioen als uitgesteld loon, zoals dat

¹⁰ Uitsluitend (enkele van) de laatste jaren laten meetellen voor de pensioenberekening kan de mobiliteit van werknemers op oudere leeftijd belemmeren; kan loonsopslagen induceren op het einde van de loopbaan, wat in de vorm van een hoger pensioen vooral een publieke kost teweegbrengt; en geeft een ongewenste scheefftrekking ten voordele van convex stijgende loonpaden, die typisch bij hogere inkomens voorkomen.

initieel vervat zat in de pensioenregeling voor ambtenaren. In essentie is dit namelijk ook wat de huidige tweede pijler doet: een stukje loon omzetten naar pensioen. Een dergelijke eventuele verhoging van de sociale bijdragen dient vanzelfsprekend het resultaat te zijn van sociaal overleg tussen werkgevers, werknemers en de overheid.

4.4. Impact

4.4.1. De gemeenschap

Eerst en vooral realiseert het hervormde voorstel de publieke doelstellingen van een pensioenstelsel. En hoewel het in se niets bevat dat niet gerealiseerd kan worden binnen ons huidige stelsel, biedt het enkele strategische voordelen.

Vooreerst biedt het voorstel, door het stelsel voor de hogere inkomenscategorieën aantrekkelijker te maken, een alternatief/oplossing voor de stelselmatige uitholling van de eerste pijler (afnemende vervangingsratio's in die eerste pijler) en de feitelijke kapitalisatie van ons pensioenstelsel. Bovendien verhoogt het OP ook de transparantie tussen de bijdrage en de uitkering waardoor de arbeidsmarktincentieven beter aansluiten bij het objectief om activiteitsgraad te verhogen. Tegelijk biedt het uitgebreide GP, zeker wanneer dat uit algemene middelen gefinancierd wordt, de mogelijkheid om het stelsel net zo solidair te financieren als de maatschappij dat wenst. Ten slotte biedt het stelsel de overheid een uiterst geschikt middel om het stelsel van de pensioenen op lange termijn financieel stabiel uit te bouwen.

4.4.2. Het individu

Daarnaast accommodeert het hervormde voorstel ook/bij uitstek de individuele objectieven van een pensioenstelsel.

Doordat iedereen recht heeft op een individueel GP boven de armoedegrens wordt armoede onder ouderen volledig verbannen. De rechten worden geïndividualiseerd (onafhankelijk van de gezinssituatie) en losgekoppeld van het arbeidsverleden. Dit GP is als het ware een verzekering tegen armoede bij pensionering die uit algemene middelen gefinancierd wordt, en die, bijvoorbeeld, vrouwen met een onvolledige loopbaan toch een menswaardig pensioen garandeert.

Daarnaast wordt, om de legitimiteit van het wettelijke stelsel te verhogen, de publieke pensioenopbouw in grote mate geïndividualiseerd. Meer bepaald wordt de opbouw van pensioenrechten geïndividualiseerd zonder daarbij ook de risico's te individualiseren. Hiervoor wordt in een eerste fase een publieke en bij repartitie, dan wel publieke kapitalisatie, gefinancierde tweede pijler ingericht die de toegang tot het aanvullend pensioen veralgemeent en ontdoet van marktrisico's. Geleidelijk aan treedt dan het OP in voege dat een arbeids- en bijdragegerelateerde aanvulling biedt op het (eveneens geïndividualiseerde) recht op een GP.

Op die manier wordt, enerzijds, de opbouw van geïndividualiseerde arbeidsgerelateerde pensioenrechten veralgemeend naar alle werknemers. Anderzijds wordt voor de hoge inkomens (waarvan sommigen nu disproportioneel hoog boven het 'plafond' zitten) de link tussen wat ze in het publiek stelsel bijdragen en de mate waarin ze daar bij pensionering zelf zullen van genieten, geherwaardeerd.